การศึกษาปริมาณรังสี และค่าดัชนีบ่งชี้การเปลี่ยนแปลงของปริมาณรังสี ในการถ่ายภาพเอกซเรย์ทรวงอกเคลื่อนที่ของทารกแรกคลอดหอผู้ป่วยวิกฤติ

Radiation Dose Optimization and Dose Deviation Index Analysis in Portable Chest X-ray Examinations for Newborns in Intensive Care Unit

อุษณา แรงทอง*

Ausana Rangthong

Corresponding author: E-mail: ausana_2012@hotmail.com

(Received: September 7, 2025; Revised: September 14, 2025; Accepted: October 14, 2025)

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ : เพื่อศึกษาปริมาณรังสีที่ทารกแรกคลอดได้รับจากการถ่ายภาพเอกซเรย์ทรวงอกเคลื่อนที่ วิเคราะห์ดัชนีบ่งชี้การเปลี่ยนแปลงของปริมาณรังสี และประเมินความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีผลต่อปริมาณรังสี

รูปแบบการวิจัย : เป็นการศึกษา Cross-sectional descriptive study

วัสดุและวิธีการวิจัย : ศึกษาในทารกแรกคลอดหอผู้ป่วยวิกฤติ จำนวน 58 ราย วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างค่าปริมาณรังสีที่ผิวผู้ป่วยได้รับ (ESAK) กับพารามิเตอร์ต่างๆ ได้แก่ ค่ากระแสหลอดคูณเวลา (mAs) ค่าความต่างศักย์ไฟฟ้า (kVp) ความหนาของทรวงอก ขนาดลำรังสี และน้ำหนักของทารก

ผลการวิจัย : ก่อนการพัฒนาปรับปรุง ค่า ESAK เฉลี่ย 1.36 ± 0.05 mGy หลังปรับปรุงลดลงเหลือ 0.06 ± 0.01 mGy (ลดลงร้อยละ 95.58, p <.001) ค่า mAs มีความสัมพันธ์สูงที่สุดกับปริมาณรังสี (r = 0.991) รองลงมาคือ kVp (r = 0.885) และความหนาทรวงอก (r = 0.421) ส่วนขนาดลำรังสีและน้ำหนักไม่สัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญ ค่า DI อยู่ในช่วงเหมาะสม (DI ± 3) เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 55.17 เป็น 94.83 ภายหลังการปรับปรุง และ Overexposure ลดลงจากร้อยละ 44.83 เหลือ 5.17 ค่าปริมาณรังสีหลังปรับปรุงอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานอ้างอิงของประเทศไทย (≤ 0.06 mGy)

สรุปและข้อเสนอแนะ : การปรับปรุงเทคนิคการถ่ายภาพเอกซเรย์ทรวงอกเคลื่อนที่ช่วยลดปริมาณรังสีที่ทารกแรกคลอดได้รับได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยไม่กระทบต่อคุณภาพภาพถ่ายสำหรับการวินิจฉัย โดยมีค่า mAs และ kVp เป็นปัจจัยหลักในการควบคุมปริมาณรังสี

คำสำคัญ : ทารกแรกคลอด; เอกซเรย์ทรวงอกเคลื่อนที่; ปริมาณรังสี; ค่าดัชนีบ่งชี้การเปลี่ยนแปลงของปริมาณรังสี

*นักรังสีการแพทย์ชำนาญการ โรงพยาบาลบางพลี

Abstract

Purposes : To study radiation doses received by newborns from portable chest X-ray examinations, analyze dose deviation indicators, and evaluate relationships between various factors affecting radiation dose.

Study design : Cross-sectional descriptive study.

Materials and Methods : A comparative study was conducted before and after implementing improved portable chest X-ray techniques in 58 newborns in each group at the neonatal intensive care unit. The relationship between entrance surface air kerma (ESAK) and various parameters including tube current-time product (mAs), peak kilovoltage (kVp), chest thickness, radiation field size, and birth weight was analyzed.

Main findings : Before optimization, the mean ESAK was 1.36 ± 0.05 mGy, which significantly decreased to 0.06 ± 0.01 mGy after optimization (95.58% reduction, $p < .001$). mAs showed the strongest correlation with ESAK ($r = 0.991$), followed by kVp ($r = 0.885$) and chest thickness ($r = 0.421$), whereas beam size and weight showed no significant correlation. The proportion of images within the acceptable DI range (±3) increased from 55.17% to 94.83%, while overexposed images decreased from 44.83% to 5.17%. Post-optimization radiation dose levels complied with Thailand's national reference levels (≤ 0.06 mGy).

Conclusion and recommendations : Optimized portable chest X-ray techniques significantly reduced radiation doses to newborns while maintaining diagnostic image quality within acceptable standards. mAs and kVp were the primary factors controlling radiation dose.

Keywords : Newborn; Portable chest X-ray; ESAK; Deviation Index

* Radiological Technologist, Professional Level, Bangplee Hospital.

บทนำ

การถ่ายภาพรังสีทรวงอกเป็นหนึ่งในเครื่องมือวินิจฉัยที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการดูแลรักษาทารกแรกคลอดในหอผู้ป่วยวิกฤติ โดยเฉพาะในกรณีที่ทารกมีปัญหาเกี่ยวกับระบบทางเดินหายใจ ภาวะหัวใจพิการแต่กำเนิด หรือภาวะวิกฤติอื่นๆ ที่ต้องการการวินิจฉัยและติดตามการรักษาอย่างใกล้ชิด การถ่ายภาพรังสีทรวงอกช่วยให้แพทย์สามารถประเมินสภาวะของปอด ตำแหน่งของท่อช่วยหายใจ สายสวนหลอดเลือด และอุปกรณ์ทางการแพทย์อื่นๆ ได้อย่างแม่นยำ อีกทั้งยังช่วยในการติดตามการตอบสนองต่อการรักษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม การใช้รังสีเอกซ์ในการถ่ายภาพทางการแพทย์นั้นมีความเสี่ยงที่ต้องคำนึงถึง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มทารกแรกคลอดซึ่งมีความไวต่อรังสีมากกว่าผู้ใหญ่ เนื่องจากเซลล์ในร่างกายกำลังอยู่ในช่วงของการเจริญเติบโตและพัฒนาอย่างรวดเร็ว การได้รับรังสีในปริมาณที่สูงเกินไปอาจส่งผลกระทบต่อการเจริญเติบโตของอวัยวะต่างๆ เพิ่มความเสี่ยงในการเกิดมะเร็ง และอาจก่อให้เกิดผลข้างเคียงระยะยาวต่อสุขภาพของทารก[1-2]

ในปัจจุบันแม้จะมีแนวทางปฏิบัติและมาตรฐานสากลในการควบคุมปริมาณรังสีสำหรับการถ่ายภาพรังสีในทารก (ค่าปริมาณรังสีอ้างอิงในการถ่ายภาพรังสีวินิจฉัยทางการแพทย์ของประเทศไทย 2566 Chest including Abdomen อายุ < 1 ปี น้ำหนัก < 5 kg ค่า ESAK : Entrance-surface air kerma ไม่ควรเกิน 0.06 mGy ต่อภาพ)[3] แต่การนำไปปฏิบัติจริงในสถานพยาบาลแต่ละแห่งอาจมีความแตกต่างกัน ทั้งในแง่ของเทคนิคการถ่ายภาพ การตั้งค่าเครื่องเอกซเรย์ และมาตรการป้องกันรังสี นอกจากนี้ในกรณีของการใช้เครื่องเอกซเรย์เคลื่อนที่ในหอผู้ป่วยวิกฤติ ยังมีปัจจัยเพิ่มเติมที่ต้องพิจารณา เช่น ข้อจำกัดของพื้นที่ การจัดท่าทารกที่มีอุปกรณ์ทางการแพทย์ติดตัว และความจำเป็นในการถ่ายภาพซ้ำในกรณีที่ต้องติดตามการรักษาอย่างต่อเนื่อง จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า การศึกษาเกี่ยวกับปริมาณรังสีในการถ่ายภาพเอกซเรย์ทรวงอกเคลื่อนที่สำหรับทารกแรกคลอดในประเทศไทยยังมีจำกัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาที่มุ่งเน้นการวิเคราะห์ดัชนีบ่งชี้การเปลี่ยนแปลงของปริมาณรังสีและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลส่วนใหญ่ที่มีอยู่มาจากการศึกษาในต่างประเทศ ซึ่งอาจมีความแตกต่างในแง่ของเครื่องมือ เทคนิค และบริบทการให้บริการ

การศึกษาวิจัยนี้จึงมีความสำคัญในการประเมินสถานการณ์ปัจจุบันของการใช้รังสีในการถ่ายภาพทรวงอกเคลื่อนที่สำหรับทารกแรกคลอดในหอผู้ป่วยวิกฤติ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสม และมีประสิทธิภาพในการลดความเสี่ยงจากการได้รับรังสี โดยยังคงรักษาคุณภาพของภาพถ่ายรังสีที่เพียงพอต่อการวินิจฉัยและติดตามการรักษา นอกจากนี้ ผลการศึกษายังจะเป็นข้อมูลพื้นฐานสำคัญสำหรับการพัฒนามาตรฐานการป้องกันรังสีในทารกแรกคลอด และการกำหนดนโยบายด้านความปลอดภัยทางรังสีในระดับสถาบันและระดับประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาปริมาณรังสีที่ทารกแรกคลอดได้รับจากการถ่ายภาพเอกซเรย์ทรวงอกเคลื่อนที่ วิเคราะห์ดัชนีบ่งชี้การเปลี่ยนแปลงของปริมาณรังสี และประเมินความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีผลต่อปริมาณรังสี

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย การศึกษาในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนาแบบภาคตัดขวาง (Cross-sectional descriptive study) การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณแบบไปข้างหน้า (Prospective data collection นำข้อมูลที่แสดงบนภาพเอกซเรย์ปอดเคลื่อนที่ของทารกแรกคลอดหอผู้ป่วยวิกฤตในระบบสื่อสารทางการแพทย์ (Picture Archiving and Communication System: PACS) มาทำศึกษารายละเอียด โดยเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลของผู้รับบริการ ได้แก่ เพศ น้ำหนัก ความหนาของทรวงอก ค่า DI, kVp และ mAs มาวิเคราะห์ทางสถิติ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรเป็นภาพเอกซเรย์ทรวงอกเคลื่อนที่ของทารกแรกคลอดที่รับการรักษาในหอผู้ป่วยวิกฤติ

ของโรงพยาบาลบางพลี

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นผู้วิจัยอาศัยหลักการของทาโร ยามาเน (Taro Yamane)[4] ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 จากผู้รับบริการตรวจที่กลุ่มงานรังสีวิทยา โรงพยาบาลบางพลี ในช่วงเวลาระหว่าง 08.00 – 16.00 น. ในวันและเวลาราชการ จำนวน 68 ภาพ ในปี พ.ศ. 2566 ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 58 ภาพ ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) ตามเกณฑ์คัดเข้าและคัดออกที่กำหนด

เกณฑ์ในการคัดเลือกเข้ามาศึกษา (Inclusion criteria) ได้แก่ ทารกอายุ 0 – 28 วัน ได้รับการถ่ายภาพเอกซเรย์ทรวงอกด้วยเครื่องเอกซเรย์เคลื่อนที่ท่า Chest ท่า AP supine และมีข้อมูลพารามิเตอร์การถ่ายภาพทางรังสีครบถ้วน

เกณฑ์ในการคัดออกจากการศึกษา (Exclusion criteria) ได้แก่ กรณีที่ต้องถ่ายเอกซเรย์ซ้ำ และภาพที่มีข้อมูลพารามิเตอร์การถ่ายภาพทางรังสีไม่ครบถ้วน

การวิจัยนี้ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) กลุ่มที่ 1 ใช้เทคนิคปกติตามขนาดและน้ำหนักของผู้ป่วย จำนวน 58 ราย และ กลุ่มที่ 2 ใช้เทคนิคที่พัฒนาใหม่ (วัดความหนาส่วนที่ตรวจ) จำนวน 58 ราย

เครื่องมือในการถ่ายภาพเอกซเรย์เคลื่อนที่

1. เครื่องเอกซเรย์เคลื่อนที่ระบบดิจิตอล ผลิตภัณฑ์ Shimazu รุ่น MobileArt Evolution ขนาด 133 kVp 320 mAs S/N MPF16C783009 จำนวน 1 เครื่อง ได้รับการตรวจประเมินคุณภาพประจำปีโดยศูนย์วิทยาศาสตร์การแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข เมื่อ 16 ตุลาคม 2657
2. แผ่น Detector ขนาด 14x17 นิ้ว ยี่ห้อ SAMSUNG รุ่น S4335-AW
3. Caliber (เครื่องมือวัดความหนาของทรวงอก)

ภาพที่ 1 เครื่องเอกซเรย์เคลื่อนที่ (ซ้าย) แผ่น Detector (กลาง) และเครื่องมือวัดความหนาของทรวงอก (ขวา) สำหรับถ่ายภาพเอกซเรย์เคลื่อนที่
ที่มา: โรงพยาบาลบางพลี

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

แบบบันทึกข้อมูลในการศึกษาประกอบด้วยเลขที่ เพศ อายุ น้ำหนัก ความหนาทรวงอก ขนาดลำรังสี ระยะทางจากหลอดเอกซเรย์ถึงแผ่นรับรังสี kVp, mAs และค่า DI ได้จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การตั้งค่าเทคนิคในการถ่ายภาพทางรังสี

การตั้งเทคนิคก่อนปรับปรุงคุณภาพงานในการถ่ายภาพเอกซเรย์เลือกค่ากิโลโวลต์ (kVp) สูงที่สุดเท่าที่จะทำได้และปรับค่า mAs ตามกลุ่มน้ำหนักของผู้ป่วย โดยใช้ mAs ต่ำสุด[5]

การตั้งเทคนิคหลังปรับปรุงคุณภาพงานในการถ่ายภาพเอกซเรย์ได้จากการหาความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณรังสีที่ผิวผู้ป่วยได้รับ กับค่ากระแสหลอดคูณเวลา และค่าความต่างศักย์ไฟฟ้า โดยใช้ค่าดัชนีบ่งชี้การเปลี่ยนแปลงของปริมาณรังสีในการพิจารณา[6]

ตารางที่ 1 การตั้งค่าทางเทคนิคก่อนและหลังปรับปรุงคุณภาพงานในการถ่ายภาพเอกซเรย์

Exposure Technique Chart ก่อนปรับปรุงค่าทางเทคนิคในการถ่ายภาพทางรังสี									
PART	VIEW	SMALL (<1,000 g)		MEDIUM (1-2,000 g)		LARGE (2-3,000 g)		EXTRA LARGE (3-4,000 g)	
		kV	mAs	kV	mAs	kV	mAs	kV	mAs
Chest	**AP**	50	2	54	3	56	4	60	6

Exposure Technique Chart หลังปรับปรุงค่าทางเทคนิคในการถ่ายภาพทางรังสี								
PART	VIEW	(2 cm)		+2 cm	+4 cm	+6 cm	+8 cm	+10 cm
		kV	mAs	mAs	mAs	mAs	mAs	mAs
Chest	**AP**	56	1.5	1.8	2	3	4	6

การคำนวณค่าปริมาณรังสีที่ผู้ป่วยได้รับจากการถ่ายภาพทางรังสีซึ่งวัดที่ผิวหนัง

วิธีการคำนวณค่าปริมาณรังสีที่ผิวผู้ป่วยได้รับ (Entrance Surface Air Kerma : ESAK) ด้วยวิธีของสมาคมฟิสิกส์การแพทย์แห่งอเมริกา (The American Association of Physicists in Medicine) AAPM report No.31[7]

จากสมการโพลิโนเมียล y = 3E-05x2 + 0.0005x – 0.0297 ที่ได้จากศูนย์วิทยาศาสตร์การแพทย์และคำนวณค่า Entrance Skin Air Kerma : ESAK จากสูตร

$$ESAK = Y(d) \times mAs \times \left(\frac{FDD}{FFD - t_P} \right)^2$$

เมื่อ Y(d) ได้จากการแทนค่า x ในสมการโพลิโนเมียล y = 2E-05x2 + 0.0019x – 0.0742 ด้วยค่า kVp ที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูล

FDD = 50 เซนติเมตร

FFD = ระยะโฟคัลสปอตถึงฟิล์ม (Focal Film Distance) หรือแผ่นรับภาพ (เซนติเมตร)

tp = ความหนาของผู้ป่วยหน่วยเป็นเซนติเมตร

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

ใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สำหรับข้อมูลต่อเนื่อง ความถี่ ร้อยละ สำหรับข้อมูลจำแนกประเภท ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพารามิเตอร์การถ่ายภาพกับปริมาณรังสี และเปรียบเทียบความแตกต่างด้วยสถิติ Independent t-test

การพิทักษ์สิทธิ์และจริยธรรมการวิจัย

งานวิจัยได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์โรงพยาบาลบางพลี เลขที่ 8/2568 ลงวันที่ 28 เมษายน 2568 ผู้วิจัยมีหน้าที่

รับผิดชอบในการเก็บข้อมูลผู้ป่วยเพื่อปกป้องรักษาความลับตามหลักเกณฑ์ด้านจริยธรรมในมนุษย์อย่างเคร่งครัด และรายงานผลการศึกษาในภาพรวมไม่เปิดเผยรายละเอียดของแต่ละบุคคล ทั้งนี้ดำเนินโครงการวิจัยหลังจากโครงการวิจัยได้รับการรับรองด้านจริยธรรมการวิจัย จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์แล้วเสมอ ไม่มีความเสี่ยงเกิดขึ้นกับผู้ป่วย ไม่มีค่าตอบแทน ค่าชดเชย ค่าป่วยการ การดูแลรักษา และแก้ปัญหาอื่นๆ ผู้วิจัยจะทำลายเอกสารทั้งหมดที่สามารถสืบค้นถึงกลุ่มตัวอย่างได้เมื่อดำเนินการวิจัยแล้วเสร็จ

ผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไปของทารกแรกคลอดที่รับบริการถ่ายภาพเอกซเรย์ทรวงอกเคลื่อนที่

ผลการศึกษาพบ ก่อนปรับปรุง (n=58) ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย 35 ราย (60.34%) น้ำหนักเฉลี่ย 2,843.02 กรัม ความหนาทรวงอกเฉลี่ย 5.68 ซม. ใช้ลำรังสีขนาดเฉลี่ย 135.17 ตารางนิ้ว ค่า kVp เฉลี่ย 57.52 และ mAs เฉลี่ย 4.78

หลังปรับปรุง (n=58) ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง 32 ราย (55.17%) น้ำหนักเฉลี่ย 2,289.95 กรัม ความหนาทรวงอกเฉลี่ย 6.34 ซม. ใช้ลำรังสีขนาดเฉลี่ย 114.36 ตารางนิ้ว ค่า kVp เฉลี่ย 55.86 และ mAs เฉลี่ย 2.32

ตารางที่ 2 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของ เพศ น้ำหนัก ความหนาทรวงอกขนาดลำรังสีค่าความต่างศักย์ไฟฟ้าสูงสุด และค่ากระแสหลอดคูณเวลา ในการถ่ายภาพเอกซเรย์ทรวงอกเคลื่อนที่ของทารกแรกคลอดในหอผู้ป่วยวิกฤติ

Portable chest x-ray	ก่อนปรับปรุงพัฒนาฯ		หลังปรับปรุงพัฒนาฯ	
	จำนวน	%	จำนวน	%
เพศ				
หญิง	23	39.66	32	55.17
ชาย	35	60.34	26	44.83
น้ำหนัก (กรัม)	Mean	SD.	Mean	SD.
	2,843.02	789.99	2,289.95	893.10
ความหนาของทรวงอก (เซนติเมตร)	5.68	1.58	6.34	1.60
ขนาดลำรังสี (ตารางเซนติเมตร)	135.17	36.57	114.36	43.40
ค่าความต่างศักย์ไฟฟ้าสูงสุด (kVp)	57.52	2.68	55.86	1.5
ค่ากระแสหลอดคูณเวลา (mAs)	4.78	1.30	2.32	0.57

ความสัมพันธ์ระหว่างค่าปริมาณรังสีที่ทารกแรกคลอดได้รับจากการถ่ายภาพเอกซเรย์ทรวงอกเคลื่อนที่กับค่าพารามิเตอร์ที่ศึกษา

ค่ากระแสหลอดคูณเวลา ค่าความต่างศักย์ไฟฟ้า และความหนาของทรวงอก มีความสัมพันธ์กับปริมาณรังสีที่ทารกแรกคลอดได้รับจาการถ่ายภาพเอกซเรย์ทรวงอกเคลื่อนที่ r = 0.991, 0.885 และ 0.421 ตามลำดับ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p<.001$) ขนาดลำรังสีและน้ำหนักของทารกไม่มีความสัมพันธ์กับปริมาณรังสีที่ทารกแรกคลอดได้รับจาการถ่ายภาพเอกซเรย์ทรวงอกเคลื่อนที่ p = .259 และ .930 ตามลำดับ

ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณรังสีที่ผิวผู้ป่วยได้รับจากการถ่ายภาพเอกซเรย์ทรวงอกกับค่าพารามิเตอร์ที่ศึกษา

Chest AP Supine	ปริมาณรังสีที่ผิวผู้ป่วยได้รับ (ESAK)	
	r	p
ค่ากระแสหลอดคูณเวลา	0.991	<.001
ค่าความต่างศักย์ไฟฟ้า	0.885	<.001
ความหนาของทรวงอก	0.421	<.001
ขนาดลำรังสี		.259
น้ำหนัก		.930

ค่าปริมาณรังสีที่ทารกแรกคลอดได้รับจากการถ่ายภาพเอกซเรย์ทรวงอกเคลื่อนที่ หลังปรับปรุงเทคนิคการถ่ายภาพ พบว่า ค่าปริมาณรังสีที่ผู้ป่วยได้รับต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานอ้างอิงของประเทศไทย (0.06 mGy) โดยปริมาณรังสีลดลง 95.58% เมื่อเทียบกับก่อนปรับปรุงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p < .001)

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของปริมาณรังสีทีทารกแรกคลอดได้รับจากการถ่ายภาพเอกซเรย์ทรวงอกเคลื่อนที่

ปริมาณรังสี ที่ผิวผู้ป่วยได้รับ (mGy)	ก่อนปรับปรุงพัฒนาฯ (n = 58)	หลังปรับปรุงพัฒนาฯ (n= 58)	95%CI		p
	Mean(SD.)	Mean(SD.)	Lower	Upper	
Chest AP Supine	1.36(0.05)	0.06(0.01)	0.061	0.089	<.001
ค่าปริมาณรังสีอ้างอิงในการถ่ายภาพรังสีวินิจฉัยทางการแพทย์ของประเทศไทย 2566					
Chest including Abdomen อายุ < 1 ปี น้ำหนัก < 5 kg ค่า ESAK ไม่ควรเกิน 0.06 mGy					

ค่าดัชนีบ่งชี้การเปลี่ยนแปลงของปริมาณรังสีในการถ่ายภาพเอกซเรย์ทรวงอกเคลื่อนที่ ของทารกแรกคลอดหอผู้ป่วยวิกฤติ ผลการศึกษาค่าดัชนีบ่งชี้การเปลี่ยนแปลงของปริมาณรังสี (DI) ก่อนปรับปรุงมีภาพที่มี DI อยู่ในช่วงเหมาะสม (DI ± 3) จำนวน 32 ภาพ (55.17%) หลังปรับปรุงภาพที่มี DI อยู่ในช่วงเหมาะสม (DI ± 3) จำนวน 55 ภาพ (94.83%) ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p <.001)

ตารางที่ 5 ค่าดัชนีบ่งชี้การเปลี่ยนแปลงของปริมาณรังสีในการถ่ายภาพเอกซเรย์ทรวงอกเคลื่อนที่ของทารกแรกคลอดหอผู้ป่วยวิกฤติ

Portable Chest x-ray	ก่อนปรับปรุงฯ	หลังปรับปรุงฯ	p
	จำนวน(%)	จำนวน(%)	
DI > 3 (Overexposure)	26(44.83)	3(5.17)	<.001
-3 ≤ DI ≤ 3 (Acceptable range)	32(55.17)	55(94.83)	
DI < -3 (Underexposure)	0(0.00)	0(0.00)	

วิจารณ์

ผลการศึกษาพบว่าค่ากระแสหลอดคูณเวลา (mAs) มีความสัมพันธ์กับปริมาณรังสีที่ผู้ป่วยได้รับสูงที่สุด (r = 0.991) รองลงมาคือ ค่าความต่างศักย์ไฟฟ้า (kVp) (r = 0.885) ส่วนความหนาของทรวงอกมีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง (r = 0.421) ขณะที่ขนาดลำรังสีและน้ำหนักของทารกแรกคลอดไม่พบความสัมพันธ์ที่มีนัยสำคัญกับปริมาณรังสีที่ผู้ป่วยได้รับ

ความสัมพันธ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการควบคุมค่า mAs และ kVp เป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการจัดการปริมาณรังสีต่อผู้ป่วยทารกแรกคลอด ดังนั้นผู้ศึกษาจึงพัฒนาปรับปรุงเทคนิคในการถ่ายภาพโดยการปรับค่า kVp และ mAs ให้เหมาะสม พบว่าสามารถลดปริมาณรังสีที่ได้รับลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p < .001) จากค่าเฉลี่ยเดิม 1.36 mGy เหลือเพียง 0.06 mGy หรือคิดเป็นการลดลงร้อยละ 95.58 ซึ่งสอดคล้องกับหลักการ ALARA (As Low As Reasonably Achievable)[8-9] ที่มุ่งเน้นการลดการได้รับรังสีโดยไม่กระทบต่อคุณภาพของภาพในการวินิจฉัย

ทั้งนี้ความหนาของทรวงอกที่มีความสัมพันธ์ในระดับต่ำกับปริมาณรังสีที่ทารกแรกคลอดได้รับอาจอธิบายได้จากข้อเท็จจริงที่ว่าทารกแรกคลอดมีความแตกต่างของขนาดร่างกาย และความหนาแน่นของเนื้อเยื่อไม่มากนัก จึงไม่ใช่ตัวแปรสำคัญในการกำหนดพารามิเตอร์การถ่ายภาพเช่นในผู้ใหญ่

เมื่อพิจารณาค่าดัชนีบ่งชี้การเปลี่ยนแปลงของปริมาณรังสี (Deviation Index) ก่อนการพัฒนาปรับปรุงพบว่ามีภาพอยู่ในช่วง Overexposure (DI > 3) สูงถึงร้อยละ 44.83 แต่หลังการปรับปรุงฯ ลดลงเหลือเพียงร้อยละ 5.17 ในขณะเดียวกันภาพที่อยู่ในช่วงที่เหมาะสม (DI ± 3) เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 55.17 เป็นร้อยละ 94.83 แสดงให้เห็นว่าการปรับปรุงพัฒนาเทคนิคการถ่ายภาพในครั้งนี้ไม่เพียงแต่ช่วยลดปริมาณรังสีที่ผู้ป่วยได้รับเท่านั้น แต่ยังช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการรังสี และทำให้ได้ภาพถ่ายที่มีคุณภาพเพียงพอสำหรับการวินิจฉัย

หลังการปรับปรุงพัฒนาเทคนิคดังกล่าวทำให้ปริมาณรังสีเฉลี่ยที่ทารกได้รับเท่ากับ 0.06 mGy ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานอ้างอิงของประเทศไทยสำหรับเด็กอายุต่ำกว่า 1 ปีและน้ำหนักต่ำกว่า 5 กิโลกรัม อีกทั้งยังสอดคล้องกับมาตรฐานสากลที่เน้นความปลอดภัยของผู้ป่วยและการใช้รังสีอย่างมีประสิทธิภาพ

จุดเด่นและข้อจำกัดของการวิจัยครั้งนี้

จุดเด่นของการวิจัยครั้งนี้

1. การศึกษาครั้งนี้มุ่งเน้นศึกษาทารกแรกคลอดในหอผู้ป่วยวิกฤติ ซึ่งเป็นกลุ่มเปราะบางและมีความเสี่ยงสูงต่อรังสี ทำให้ผลวิจัยมีความสำคัญทางคลินิกและด้านความปลอดภัยผู้ป่วย

2. การเปรียบเทียบก่อนและหลังการปรับปรุงเทคนิค แสดงให้เห็นผลลัพธ์ชัดเจนว่าสามารถลดปริมาณรังสีได้อย่างมาก (ลดลงกว่า 95%) โดยยังคงคุณภาพภาพที่ใช้วินิจฉัยได้

3. ใช้ตัวชี้วัดมาตรฐาน คือ ค่า ESAK (Entrance Surface Air Kerma) และ Deviation Index (DI) ที่ได้รับการยอมรับในระดับสากล ทำให้ผลลัพธ์สามารถเปรียบเทียบ

กับมาตรฐานประเทศและสากลได้

4. ข้อมูลสามารถนำไปใช้จริงในการปรับปรุงโปรโตคอลการถ่ายภาพในโรงพยาบาล และอาจต่อยอดไปยังสถานพยาบาลอื่น ๆ

5. มีความสอดคล้องกับหลักการ ALARA การปรับปรุงช่วยลดปริมาณรังสีให้น้อยที่สุดโดยไม่กระทบการวินิจฉัย

ข้อจำกัดของการวิจัยครั้งนี้

1. ขนาดตัวอย่างจำกัด เนื่องจากใช้ทารกแรกคลอดเพียง 58 รายต่อกลุ่มในโรงพยาบาลเดียว อาจไม่สามารถสรุปผลทั่วไปกับทุกสถานพยาบาลได้

2. การออกแบบการศึกษาเป็น Cross-sectional descriptive จึงไม่สามารถแสดงเหตุและผลที่แน่นอนได้เพียงแค่ชี้ความสัมพันธ์

3. การสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) อาจมี Bias ในการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

4. มีข้อจำกัดด้านเครื่องมือและเทคนิคเฉพาะโรงพยาบาล กล่าวคือเครื่อง X-ray รุ่นและสเปกที่ใช้ รวมถึงบุคลากรที่ปฏิบัติ อาจแตกต่างจากสถานพยาบาลอื่น จึงอาจทำให้ผลลัพธ์ไม่สามารถประยุกต์ใช้ได้ทั้งหมด

5. ปัจจัยอื่นไม่ได้ถูกควบคุมเต็มที่ เช่น อุปกรณ์ที่ติดตัวทารก อาจมีผลต่อคุณภาพภาพและปริมาณรังสี แต่ไม่ได้วิเคราะห์เชิงลึก

สรุป

การปรับปรุงพัฒนาเทคนิคการถ่ายภาพเอกซเรย์ทรวงอกเคลื่อนที่ของทารกแรกคลอดในหอผู้ป่วยวิกฤติสามารถลดปริมาณรังสีได้ถึงร้อยละ 95.58 จากค่าเฉลี่ย 1.36 mGy เหลือ 0.06 mGy อีกทั้งยังช่วยเพิ่มสัดส่วนของภาพที่มีค่าดัชนีบ่งชี้การเปลี่ยนแปลงของปริมาณรังสีอยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสม (DI ± 3) จากร้อยละ 55.17 เป็น 94.83 โดยค่า mAs และ kVp เป็นปัจจัยหลักที่มีผลโดยตรงต่อปริมาณรังสีที่ผู้ป่วยได้รับ และปริมาณรังสีหลังการปรับปรุงฯอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานอ้างอิงของประเทศไทย

ข้อเสนอแนะ

1. ควรนำเทคนิคที่ปรับปรุงแล้วมาใช้ในการปฏิบัติงานจริงในการถ่ายภาพเอกซเรย์ทรวงอกเคลื่อนที่ของทารกแรกคลอดหอผู้ป่วยวิกฤติ อย่างสม่ำเสมอ โดยจัดทำโปรโตคอลมาตรฐานสำหรับการถ่ายภาพที่ชัดเจนและจัดการฝึกอบรมให้กับเจ้าหนาที่เทคนิครังสีเพื่อให้เข้าใจและสามารถปฏิบัติตามเทคนิคใหม่ได้อย่างถูกต้อง มีระบบการติดตามคุณภาพภาพและปริมาณรังสีอย่างต่อเนื่องเพื่อให้มั่นใจว่าการปฏิบัติงานเป็นไปตามมาตรฐานและวิเคราะห์แนวโน้มเพื่อการปรับปรุงต่อเนื่อง

2. ควรขยายการประยุกต์ใช้เทคนิคที่พัฒนาไปยังกลุ่มผู้ป่วยเด็กในช่วงอายุอื่นๆ เพื่อประเมินความเหมาะสมและประสิทธิภาพในกลุ่มอายุที่แตกต่างกัน

3. ควรมีการศึกษาเชิงเปรียบเทียบผลลัพธ์การปรับปรุงเทคนิคนี้กับสถานพยาบาลอื่น ๆ เพื่อการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ซึ่งจะช่วยยกระดับมาตรฐานด้านความปลอดภัยทารังสีวินิจฉัยในระดับประเทศ

เอกสารอ้างอิง

1. สำนักรังสีและเครื่องมือแพทย์ กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข. การป้องกันอันตราย จากเครื่องกำเนิดรังสีเอกซ์ทางการแพทย์. นนทบุรี: บริษัท ศูนย์การพิมพ์แก่นจันทร์ จำกัด; 2564.
2. สำนักรังสีและเครื่องมือแพทย์ กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข. การป้องกันอันตรายจากเครื่องกำเนิดรังสีเอกซ์ทางการแพทย์. นนทบุรี: สำนักรังสีและเครื่องมือแพทย์ กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข; 2566.
3. กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข. ค่าปริมาณรังสีอ้างอิงในการถ่ายภาพรังสีวินิจฉัยทางการแพทย์ของประเทศไทย 2566. บียอนด์พับลิสชิ่ง; 2566.
4. ธานินทร์ ศิลป์จารุ. การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS และ AMOS. พิมพ์ครั้งที่ 18.กรุงเทพฯ: เอส อาร์ พริ้นติ้ง แมสโปรดักส์; 2563.
5. บรรจง เขื่อนแก้ว. บทนำสู่การสร้างภาพรังสีดิจิทัล. การสร้างภาพรังสีดิจิตอล. พิมพ์ครั้งที่ 1. ขอนแก่น: การผลิตตำรา มหาวิทยาลัยขอนแก่น; 2561.

6. ธัญรัตน์ ชูศิลป์, ฐิติพงศ์ แก้วเหล็ก. ตัวบ่งชี้ปริมาณรังสีในระบบการถ่ายภาพรังสีแบบดิจิทัล. วารสารรังสีเทคนิค. 2561;43(1):21-8.
7. The American Association of Physicists in Medicine. AAPM Response in Regards to CT Radiation Dose and its Effects [Internet]. 2009 [cited 2023 June 1]. Available from: http://w3.aapm.org/media/releases/CTDoseResponese.php.
8. ภาควิชารังสีวิทยา คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล. Radiation Protection การป้องกันรังสี x-ray [อินเตอร์เน็ต]. 2563 [เข้าถึงเมื่อ 12 ธันวาคม 65]. เข้าถึงได้จาก: https://www.rama.mahidol.ac.th/radiology/sites/default/files/public/training/Protection2018.pdf
9. ธนากร สมิธ. กฎกระทรวง ความปลอดภัยทางรังสี พ.ศ. 2561 [อินเทอร์เน็ต]. 2563 [เข้าถึงเมื่อ 9 กุมภาพันธ์ 2568]. เข้าถึงจาก: https://slideplayer.in.th/slide/16667955/